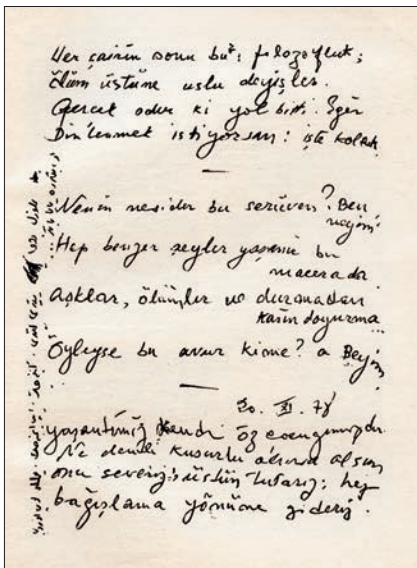

başlangıçta büyük ölçüde Baudelaire'den etkilenmiş olmakla beraber dönemin önde gelen diğer şairleri Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer ve Cahit Sıtkı Tarancı ile yakın duyarlılığa sahip bir şair olarak değerlendirilmektedir. Ahmet Muhip şiirin edebî ve estetik boyutunu öne çıkarmış, bireysel duyarlılığa dayalı olarak hecenin seçkin ürünlerini vermiş, şiirlerinde daha çok aşk, kadın, tabiat, varlık, sanat, mutluluk, karamsarlık ve ölüm gibi temalarını işlemiş, hayatının sonlarına doğru az da olsa sosyal ve siyasal temalı şiirler de yazmıştır. Türk şiirinde yeni bir şiir dili kurmaya yönelmiş, bunun için şiirde ses ve şekil mükemmelliğine önem vermiştir. Kendi içinde tamamlanmış ve estetik bütünlüğe kavuşmuş mısra yerine birkaç mısradan oluşan şiir cümlesi kurmaya çalışan şair mısradan çok cümleyi esas alma eğilimindedir. Bu özellikleriyle şiirlerinde değişik hece kalıpları kullanarak kendine özgü bir şiir dili oluşturmayı başaran şairler arasında yer almıştır.

Çeşitli antolojilere alınan Ağrı, Kar, Köpük, Selâm, Serenat, Olvido, Fahriye Ab-la gibi şiirleriyle tanınan Ahmet Muhip tiyatro ile de meşgul olmuş, tercüme ve uyarlamalar yanında iki de oyun kaleme almıştır. Oyunlarında eğlendirmekten çok düşündürmeyi, yaşadığı fikrî ve ruhî sancuları seyircileriyle paylaşmayı amaçlamış, ele aldığı konuları her zaman bütün insanlığı ilgilendiren psikolojik ve felsefî meseleler teşkil etmiştir. *Gölgeler* 1946'da

Ahmet Muhip Diranas'ın el yazısı

İstanbul, 1952'de Ankara Şehir Tiyatroları'nda, adı daha sonra *Çıkmaz*'a çevrilen *O Böyle İstemezdi* aynı şekilde 1950'de İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahnelenmiştir. Ahmet Muhip bunların dışında Abdülhak Hâmid Tarhan'ın *Finten*'ini sahneye uyarlamış, Tevfik Fikret'in *Rübâb-ı Şikeste* ile *Halûk'un Defteri*'nden seçtiği bir kısım şiirleri, "Hân-ı Yağma" ve "Tarih-i Kadîm"le birlikte (toplam altmış iki şiir) sadeleştirip *Kırık Saz* adıyla yayımlamıştır.

Eserleri. *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri* (1941), *Gölgeler* (oyun, 1947), *Finten* (1959), *Şiirler* (1974), *Oyunlar (Gölgeler ve Çıkmaz* bir arada, 1977), *Kırık Saz* (1977), *Yazılar* (1994). **Çeviriler:** *Fransa'da Müstakil Resim* (I-II, İstanbul 1938, A. Basler – C. Kunstler'den Cahit Sıtkı Tarancı ile birlikte), *Abdal* (Dostoyevski'nin *Budala*'sından oyunlaştıranlar: F. Nezière – S. W. Bienstock'tan, 1940), *Yaşadığımız Devir* (Karel Çapek'ten, 1942), *Anna Bolton* (Louis Bromfield'den, 1945), *Ecinniler* (Dostoyevski'den, I-III, 1958-1963, S. Lünenel ile birlikte), *Cehennem Kayası* (E. Dimt'ten, 1963).

BİBLİYOGRAFYA :

Mehmet Kaplan, *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, İstanbul 1980, s. 93-106; a.m.f., *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul 1987, II, 330-355; Turgut Uyar, *Bir Şiirden*, İstanbul 1983, s. 91-97; I. Ahmet Muhip Diranas *Sempozyumu Bildirileri*, Sinop 1989; Hilmi Yavuz, *Dilin Dili*, İstanbul 1991, s. 17-23; Mustafa Kırıcı, *Ahmet Muhip Diranas-Hayatı, Fikirleri, His Dünyası*, Ankara 1997; Âlim Gür, *Ahmet Muhip Diranas-Hayatı, Eserleri, Sanatı*, Ankara 2007; Şerif Aktaş, *Şiir Tahlili*, Ankara 2009, s. 231-237; Ahmet Muhip Diranas (ed. Bahriye Çeri), Ankara 2013; "Hisar'dan Biyografiler: A. Muhip Diranas", *Hisar*, sy. 28, Ankara 1966, s. 20; Mustafa Miyasoğlu, "Diranas, Ahmet Muhip", *TDEA*, II, 285-286; "Diranas, Ahmet Muhip", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul 2003, I, 320-321.

ÂLİM GÜR

DİB, Abdülazim Mahmûd

(عبد العظيم محمود الديب)

(1929-2010)

Mısırlı âlim.

Mısır'ın Garbiye vilâyetinde Ziftâ kasa-basının Keft-İbrî köyünde doğdu. Burada Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Ortaokul ve lise öğrenimini Tanta'daki el-Ma'hedü'd-din'de tamamladı, aynı yıl Elzher Üniversitesi Usûlüddin Fakültesi'ne Kayırdı. Üniversitenin son yılında Dârüülûm Fakültesi tarafından aynı anda iki fakültede

Abdülazim Mahmûd ed-Dîb

okuduğu öğrenilince bunlar arasında bir tercih yapmak zorunda kaldı ve tercih ettiği Dârüülûm Fakültesi'nden 1956'da mezun oldu. Bir yıl süreyle devam ettiği Eğitim Fakültesi'nden aldığı diplomayla öğretmenlik yapma imkânı elde etti. İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin *el-Burhân* adlı eserinin tahkikini yaptığı çalışmasıyla 1970'te yüksek lisansını, Cüveynî'nin hayatı, eserleri ve İslâm ilim tarihindeki yerini ele aldığı teziyle de 1975'te doktora-sını tamamladı. 1976'da Katar Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde İslâm hukuku bölümü başkanı oldu. Aynı zamanda üniversite bünyesindeki Merkezü Buhûsi's-sire ve's-sünne'nin müdürlüğünü vekâleten yürüttü. Hayatının önemli bir kısmını geçirdiği Katar'da Evkaf Bakanlığı'na bağlı İhyâü't-türâs Komisyonu üyeliğinde de bulundu ve birçok yazma eserin tahkik çalışmasına iştirak etti. İlk gençlik yıllarından itibaren siyasetle yakından ilgilendi. Mısır'da İngiliz işgaline karşı düzenlenen gösterilere ve İhvân-ı Müslimîn hareketine katıldı. Hasan el-Bennâ'nın talebelerinden Behî el-Hûlî'nin öğrencisi oldu. Tanta'daki okul hayatından beri tanıdığı Yûsuf el-Karadâvî ile hayatının sonuna kadar sürecek bir dostluk kurdu. Filistin meselesiyle de ilgilendi; Gazze'ye uygulanan İsrail ambargosunun kaldırılması için 2007'de bir bildiri yayımlayan müslüman âlimler arasında yer aldı. 6 Ocak 2010 tarihinde Devha'daki bir hastahane de vefat eden Dîb, Yûsuf el-Karadâvî'nin Devha Müseyimî Mezarlığı Camii'nde kıldırıldığı cenaze namazının ardından defnedildi.

Eserleri. Telif: 1. *Ebü'l-Kâsım ez-Zeh-râvî: Evvelü tabibin cerrâh fi'l-âlem* (Kahire 1399/1979). İslâm ve bilim tartışmaları çerçevesinde ele alınan eserde müslüman ilim adamlarının ilme katkıları meşhur cerrah Ebü'l-Kâsım

ez-Zehrâvî'nin şahsında incelenmekte, özellikle İslâm tıp tarihi üzerinde durulmaktadır. **2.** *İmâmü'l-Haremeyn Ebü'l-Me'âli 'Abdülmelik b. 'Abdillâh el-Cüveynî: Hayâtühû ve 'aşruhû-âşarühû ve fikruhû* (Küveyt 1401/1981). Kapsamlı bir biyografi çalışmasıdır. Cüveynî'nin *el-Burhân*'ının neşrine giriş olarak yazılan eser müellif tarafından *el-Burhân*'a alınmamış, gözden geçirilip müstakil şekilde yayımlanmıştır. **3.** *Fıkhü İmâmi'l-Haremeyn 'Abdilmelik b. 'Abdillâh el-Cüveynî: Haşâ'îşuhû eserühû ve menziletühû* (Devha 1405/1985; Mansûre 1988). O güne kadar Cüveynî üzerinde yapılan çalışmalarda daha çok onun kelâmla ilgisinin ele alındığını ifade eden Dîb, bu eseri Cüveynî'nin fıkıh anlayışını bütün boyutlarıyla ortaya koymak amacıyla yazmıştır. Kitabın telif edildiği dönemde Cüveynî'nin fıkıh ve usûl-i fıkıh eserlerinin büyük çoğunluğunun yazma halinde olması müellifin daha sonraki çalışmalarının mecrasını da belirlemiş ve onu bu eserleri neşretmeye sevk etmiştir. **4.** *ez-Zübeyr b. el-'Avvâm: es-Şerve ve's-Şevre* (Muharrak-Bahreyn 1406/1986). Önce bir dergide yayımlanan eserde (*Havliyyetü'l-Külliyeti's-Şerî'a ve'd-dirâsâti'l-İslâmiyye*, III [Devha-Katar 1404/1984], s. 203-226) Zübeyr b. Avvâm'ın özellikle serveti hakkındaki iddialar araştırılmakta ve bunlara yeni bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmaktadır. Selçuk Coşkun eseri Türkçe'ye tercüme etmiştir ("Abdülazîm ed-Dîb'in Zübeyr b. Avvâm'a Yönelik Bazı Tenkitlere Cevabı", *Dini Araştırmalar*, III/7 [Ankara 2000], s. 137-160). **5.** *el-Müsteşrikkün ve't-türâş* (Mansûre 1988, 1413/1992). Kendisi de bir edisyon kritik uzmanı olan müellif bu eserde şarkiyatçıların tahkik çalışmalarını değerlendirmekte, çeşitli örneklerden hareketle problemli / hatalı hususları tesbit etmektedir. Kasıtlı çarpıtma niteliğindeki bu hataların büyük çoğunluğunun İslâm medeniyetinin ilmî birikimini tahrif etmeyi amaçladığını söyleyen müellife göre şarkiyatçıların neşrecekleri eserleri seçerken izledikleri siyaset müslümanlar arası ihtilâfları körüklemeye hizmet etmektedir. **6.** *Cenûbü's-Sûdân ve şinâ'atü't-te'âmür zıdda diyâri'l-müslimîn* (Kahire 1993). İlk şekli müellifin Sudan'da bulunduğu 1964 yılında yazılan eserde Güney Sudan meselesi İngiltere'nin sömürgeleştirme faaliyetleriyle bağlantılı olarak anlatılmaktadır. **7.** *Naḥve rü'yetin cedide li't-târîhi'l-İslâmî: Naẓarât ve taṣvîbât* (Amman

1414/1994). **8.** *el-'Akl 'inde'l-uşûliyyîn* (Mansûre 1415/1995). Müellif bu kitabında kronolojik sırayla fıkıh usulü eserlerinin delillere dair değerlendirmelerini ele almakta, Gazzâlî, Muvaffakuddin İbn Kudâme ve Şerif et-Tilimsânî'nin aklı da fıkıh usulü delilleri arasında saymalarından hareketle aklın usulcüler nezdindeki yerini incelemektedir. Eserde Mu'tezile âimlerinin konuyla ilgili değerlendirmesine özel bir bölüm ayrılmıştır. **9.** *er-Resul şallâllâhü 'aleyhi ve sellem fi beytih* (Mansûre 1415/1995, 1418/1997; Kahire 2012). Hz. Peygamber'in ev hayatına, misafirleri ağırlamasına, eşleri ve çocuklarıyla ilişkisine dairdir. **10.** *et-Teba'iyyetü's-sekâtiyye: Vesâ'ilühâ ve mezâhirühâ* (Mansûre 1417/1996). Eserde Batı medeniyetinin aydınlar tarafından İslâm toplumlarına aktarılmasının problemli yönleri üzerinde durulmaktadır.

Abdülazîm Mahmûd Dîb'in diğer bazı eserleri de şunlardır: *Farîzatü'llâhi fi'l-mîrâş ve'l-vaşîyye* (Kahire 1398/1978; Devha 1405/1985); *Cem'u's-sünneti ve taṣnîfuhâ bi-vâsiṭati'l-hâsûbi'l-âli* (Uluslararası III. Sîret ve Sünnet Araştırmaları Kongresi'ne tebliğ olarak sunulmuştur. Türkçe'si: Abdullah Aydınlı, "Bilgisayar Vasıtasıyla Sünnet-i Şerifeyi Toplama ve Tasnif İçin Bir Tasan", *Diyanet İlmî Dergi*, XX/1 [Ankara 1984], s. 57-64); *Naḥve mevsû'atin şâmile li'l-ḥadîsi'nebeviyyi's-şerîf: el-Kûmbüyyeter ḥâfiẓü 'aşrinâ* (Beyrut 1409/1989); *el-Ğazzâlî ve uşûlü'l-fıkh (al-İmâm al-Ğazzâlî on the Occasion of the Ninth Centenary of His Death*, 1406/1986 içinde, s. 330-376, Qatar University); *el-Menhec fi kitâbâti'l-Ğarbiyyîn 'ani't-târîhi'l-İslâmî* (Kahire 1990; Katar 1411); *el-İḥvânü'l-müslimûn ve'l-'amelü's-sırrî ve'l-'unf* (Mansûre 1426/2006); *Biḳ'atü eşurin fi kitâbi't-târîh* (Kahire 1430/2012); *el-İmâm el-Ğazzâlî kemâ 'arâftühû* (Kahire 2013); *el-Ḥüzn fi hayâti'n-nebî* (Kahire 2013); *Ḥavle'l-ğazvi's-sekâfi ve'l-fikri* (Cîze 2013).

Neşir: Abdülazîm ed-Dîb, özellikle İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin eserlerinin neşrine özel bir önem vermiştir: *el-Burhân fi uşûli'l-fıkh* (I-II, Devha 1399; Kahire 1400/1980; Mansûre 1418/1997, 1420/1999); *el-Ğiyâsi: Ğiyâşü'l-ümem fi iltiyâsi'z-zulem* (Devha 1400; Kahire 1401/1981; Beyrut 1432/2011); *ed-Dürretü'l-muḍıyye fimâ vaḳa'a fihi'l-ḥilâf beyne's-Şâfi'iyye ve'l-Ḥanefiyye* (Devha 1406/1986); *Nihâyetü'l-maḳlâb fi*

dirâyeti'l-mezheb (I-II, Devha 1399/1979; I-XX, Cidde 1428/2007).

Cüveynî'nin 1000. doğum yılı münasebetiyle 1999'da Katar'da gerçekleştirilen sempozyumun düzenleme kurulu başkanı olan Dîb burada "Şahsiyyetü İmâmi'l-Haremeyn el-İlmiyye" başlıklı bir de tebliğ sunmuştur (*ez-Zikra'l-elfiyye li'l-İmâm el-Cüveynî*, Devha 1999, s. 43-84). Onun yayıma hazırladığı yahut yarım kalmış telif ve tahkik çalışmalarının bulunduğu yakın arkadaşları Karadâvi tarafından ifade edilmektedir. Bedreddin el-Aynî'nin *Nuḥabü'l-efkâr fi tenkihi Mebâni'l-aḥbâr fi Şerhi Me'âni'l-âşâr* adlı eserinin neşrinde de (Devha 1429/2008) görev alan müellif *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* için Buhûti, Cüveynî, Çeyiz maddelerini kaleme almıştır. <http://el-deeb.net/main/index.php> başlıklı özel bir web sayfasında Dîb'in hayatı, eserleri, ilmî ve siyasî faaliyetlerine dair kapsamlı bilgi yer almakta, sitede Dîb'in hayatının farklı yönleriyle ilgili görsel ve işitsel malzemelere de ulaşılabilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdülazîm Mahmûd ed-Dîb, *Fıkhü İmâmi'l-Haremeyn 'Abdülmelik b. 'Abdillâh el-Cüveynî: Haşâ'îşuhû eserühû ve menziletüh*, Katar 1405/1985, tür.yer.; Yûsuf el-Karadâvi, "Vedâ'an şadîka'l-'umri ve refîka'd-derb", <http://el-deeb.net/main/index.php?group=view&id=115> (06.05.2013); Abdur Mustafa Desûki, "Duktür 'Abdü'lazîm ed-Dîb, el-'âlimü'l-muḥakkîk", <http://el-deeb.net/main/index.php?group=view&id=111> (06.05.2013); Mehdi Âkif, "Kâne fakihen bârizen âşere bi-şamtin ve ciddin ve'ctihâdin", <http://el-deeb.net/main/index.php?group=view&id=118> (30.07.2013); "Nidâ'ü şahsiyyâtin 'Arabiyye ve İslâmiyye li-fekki'l-ḥişâr 'an Ğazze", <http://www.aljazeera.net/news/pages/fe15ef51-fda4-451c-87f7-61c5261636ea> (30.07.2013).

ÖZGÜR KAVAK

DİHLEVÎ, Abdüsettar b. Abdülvehhâb (عبد الستار بن عبد الوهاب الدهلوي)

Ebü'l-Feyz (Ebü'l-İs'âd) Abdüsettar b. Abdülvehhâb b. Muhammed Hudâyâr ed-Dihlevî el-Mekki (1870-1936)

Muhaddis ve biyografi yazarı.

25 Zilkade 1286 (26 Şubat 1870) tarihinde Mekke'de doğdu. Ailesi Delhi'den gelerek Mekke'ye yerleşmiştir. Küçük yaşta hıfzını tamamlayan Abdüsettar Hanefî fakihî Abbas b. Ca'fer b. Siddîk, Mekke'nin Hanefî müftüsü Abdurrahman b. Abdullah Serrâc, Şâfiî müftüsü Ahmed b. Zeynî Dahlân ve Muhammed Hakkî b. İbrâhim en-Nâzefî gibi muhaddislerle bazı Şâfiî ve